

МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМ СЕКТОРОМ ЕКОНОМІКИ

В статті розкриваються основні підходи до визначення ефективності управління державним сектором на макрорівні через систему відповідних показників.

Проблема ефективності управління виступає складною і суперечливою. Вона стосується всіх рівнів управління та господарювання, до яких відносяться і об'єкти державного сектору економіки (ДСЕ). Вирішення її лежить в основі успішного формування національної економіки.

Дослідженням визначення ефективності управління та її оцінки на різних рівнях займалось велике коло науковців Г.Атаманчук, Е.Балацький, І.Греков, В.Садков, В.Уколов, Е.Ясин та інші. Але, необхідно констатувати, що конструктивного підходу до визначення ефективності управління об'єктами державного сектору економіки (ДСЕ) не створені економічною наукою. По – перше, відсутній єдиний підхід до трактування ефективності управління (будь – якої системи угруповань, зокрема ДСЕ), неузгодженість визначення ефективності управління на мікро- і макрорівнях, крім того, розрізненість самого об'єкту управління.

Постановка задачі. Визначене коло проблем вимагає вирішення теоретичних питань та надання практичних рекомендацій, що можуть вплинути на управління ДСЕ. Тому основна задача, яку ставить перед собою автор - це систематизація існуючих підходів до визначення ефективності управління на макрорівні та проведення існуючий методик оцінки ефективності управління на макрорівні до вигляду, які можуть бути використанні по відношенню до об'єктів ДСЕ, враховуючи специфіку їх існування та функціонування.

Методологія. За методологічну основу при розкритті даної теми автор використав монографічний метод при викладенні теоретичних положень, системний аналіз макроекономічних показників по визначенню ефективності управління на макрорівні та індексний метод їх викладення для об'єктів ДСЕ.

Результати дослідження. Існують вагомні об'єктивні обставини, які виправдовують вимушену невизначеність ефективності управління як такої. Як стверджує В.Уколов „Результат управління може бути і буває не тільки економічним, але і соціальним, соціально-економічним, причому, навіть витрати на управління можуть бути виділені з достовірною точністю. Звідси виходить необхідність обов'язкового перманентного використання кількісних показників діяльності системи управління” [10, 118].

В якості соціальної ефективності, як правило, використовується

найпростіший показник $E=E/B$, де E – соціальний ефект на виході фінансованого мироприємства; B – об’єм бюджетних коштів направлених на фінансування мироприємства. В одному випадку сам показник вказує на витратність деякого заходу для бюджету, і відповідно, ступінь важкості для ДСЕ, який реалізує даний соціальний захід. Даний аналіз не є комплексним, а виражає достатньо вузький аспект аналізу діяльності ДСЕ. В зв’язку з цим в практиці розвинених західних країн використовується факторна схема аналізу ефективності ДСЕ, відома під назвою методології „трьох Е”, які представляють собою економію, ефективність та продуктивність. В адаптованому трактуванні Н.І.Моля [2, 42] та відповідно до ДСЕ показник соціальної ефективності переписується в наступній формі:

$$E = E_1 E_2 E_3 \quad (1)$$

де $E_1=Z/B$ – коефіцієнт економії бюджетних коштів; $E_2=V/Z$ – коефіцієнт економічної ефективності проекту; $E_3=E/V$ – коефіцієнт соціальної (продуктивності) проекту; Z – загальні витрати на проведення заходу; V – загальний результат від проведення мироприємства.

Слід зазначити, що дане співвідношення представляє собою трьох факторний розклад соціальної ефективності конкретної програми, підприємства ДСЕ або ДСЕ в цілому. Але в роботі [2, 12], де найбільш повно розкрита дана методика, не було зазначено яким чином проводити даний факторний аналіз. Щоб довести методика „трьох Е” до логічного завершення формулу (1) слід переписати в індексній формі:

$$\frac{E_{(t+1)}}{E_{(t)}} = \left[\frac{E_{1(t+1)}}{E_1} \right] \left[\frac{E_{2(t+1)}}{E_2} \right] \left[\frac{E_{3(t+1)}}{E_3} \right] \quad (2)$$

Співвідношення (2) досить зручне для практичного аналізу зрушень в управлінні ДСЕ та їх впливів на вихідну характеристику - соціальної ефективності. Саме в такій формі методика „трьох Е” дозволяє повною мірою реалізувати ті положення, які в ній закладені.

Ще один із напрямів ефективності управління ДСЕ витікає безпосередньо із суті самого поняття ДСЕ, як сукупності підприємств, перед якими державою поставлені певні визначені цілі, які і виправдовують саме існування ДСЕ. Через постановку конкретних цілей перед ДСЕ держава відстоює свої стратегічні інтереси (неважливо які – соціальні, економічні, технологічні і т.д.). Такий підхід передбачає відповідну лінію у визначенні ефективності управління ДСЕ – порівняння очікуваних результатів та фактичних результатів його діяльності.

В роботі [8] в якості характеристик цільової ефективності був запропонований коефіцієнт узгодження (k) [8, 43], який з незначним вдосконаленням можна подати в наступному вигляді:

$$k = \left(\frac{E}{E_0 - 1} \right) 100\% \quad (3)$$

де E та E_0 – фактичний (спостережний, звітний) та проектний (бажаний, очікуваний) ефект відповідно.

При $k < 0$ має місце недоотримання планової ефективності; при $k > 0$

досягається перевиконання плану та відповідно економія ресурсів держави; при $k=0$ спостерігається ідеальне узгодження поставлених цілей та отриманого результату.

В формулі (3) на відміну від положень, які зазначаються в роботі [8], фігурує будь-яка ефективність. В зазначеній роботі розглядається лише соціальна ефективність, в той час як ми закладаємо у використовуваний показник більш широкий зміст – він може виражати ефективність як в абсолютному виразі, так і у відносному.

В ідеологічному сенсі застосування поняття „цільова ефективність” пов’язаний із специфічним місцем ДСЕ в системі управління економікою. В перспективі розвиток ДСЕ повинен бути поставлений на планову основу. На теперішній час аналогічна робота проводиться в багатьох розвинених країнах. Зокрема, дещо схоже в ідеологічному відношенні проводить Департамент оборони Нідерландів [8, 43].

Зазначене дозволяє зробити висновок, що по мірі розгортання, а в подальшому і вдосконалення роботи по плануванню розвитку ДСЕ, визначення „цільової ефективності” буде необхідною, причому роль її буде зростати. Але вже на даному етапі її застосування можливе і доцільне по відношенню до розроблюваних проектів розвитку ДСЕ.

Для ефективності управління ДСЕ економічна ефективність має досить вагоме значення. Але в макроекономічному аналізі з одного боку не можна задовольнитись якимось одним показником, а з іншого – не можна досить сильно „розпилуватись” при врахуванні різних факторів. Найбільш прийнятним варіантом вирішення даної проблеми виявляється конструювання деякого інтегрального показнику економічної ефективності, який міг би надати об’єктивну інформацію про стан та напрями управління ДСЕ.

В основу побудови подібного показнику входить критерій економічної ефективності використання основних народногосподарських ресурсів. Даний принцип витікає із генеральної лінії розвитку будь-якої країни – побудови ресурсозберігаючої економіки. При цьому бажано, щоб ефективність роботи кожного сектора національної економіки оцінювалась одним інтегральним показником, який би дозволяв об’єктивно порівнювати їх між собою. Одночасно з цим необхідно, щоб показник ефективності мав деяке еталонне значення, з яким повинно відбуватись порівняння для визначення ступеня задоволеності управлінням ДСЕ.

На сьогоднішній день існують різні підходи до вирішення визначеної проблеми. Так, однією із перших спроб вирішення поставленої задачі можна вважати побудову індексу багатофакторної ефективності Д.Кендріка [7, 56-57], який в силу своїх недоліків в подальшому був замінений індексом багатофакторної продуктивності Д.Чернікова. Але за рядом причин індекс Д.Чернікова не знайшов широкого застосування і був замінений на структурний індекс Е.Балацького (Z_i), який має наступний вид [3, 56]:

$$Z_i = \left[\left(\frac{X_i}{X} \right) 100 + \left(\frac{Y_i}{Y} \right) 100 \right] / 2 \quad (4)$$

